

SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ GYERMEKEK, TANULÓK LÉTSZÁMÁNAK ALAKULÁSA A 2009/2010. ÉS A 2019/2020. TANÉVEKBEN

Szerzők:

Mező Katalin (PhD)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Mező Ferenc (PhD)
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
(Magyarország)

Első szerző e-mail címe:
kata.mezo1@gmail.com

Lektorok:

Bocsi Veronika (PhD)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Hegedűs Roland (PhD)
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
(Magyarország)

...és további két anonim lektor

Mező Katalin és Mező Ferenc (2022): Sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók létszámának alakulása a 2009/2010. és a 2019/2020. tanévekben. *Különleges Bánásmód*, 8. (3). 19-29. DOI: [10.18458/KB.2022.3.19](https://doi.org/10.18458/KB.2022.3.19)

Absztrakt

Jelen tanulmány célja, hogy elemezze a sajátos nevelési igényű gyermekek és tanulók számának változását a 2009/2010 -es és a 2019/2020-as tanévekben. A mintát a 2009/2010-es tanévben 77 844 gyermek/diák, a 2019/2020-as tanévben 91 331 gyermek/tanuló alkotta. A kutatás módszereként másodlagos adatgyűjtést alkalmaztunk a Központi Statisztikai Hivatal adataival. Az adatok elemzéséhez leíró statisztikát és khi-négyzet próbát használtunk. Eredmények: a sajátos nevelési igényű gyermekek és tanulók száma nőtt, a különbség több mint tízezer fő. Az eredmények a gyógypedagógusok oktatásától a sajátos nevelési igényű gyermekek és pedagógusaik, gyógypedagógusok, családok támogatásáig hasznosíthatók.

Kulcsszavak: gyógypedagógia, gyerek, tanuló

Diszciplínák: gyógypedagógia, pedagógia

Abstract

CHANGING THE NUMBER OF CHILDREN AND STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN SCHOOL YEARS 2009/2010 AND 2019/2020

The goal of the present study is to analyze the changing number of children and students with special educational needs in the 2009/2010 and 2019/2020 school years. Sample: 77 844 children/students in the 2009/2010 school year, and 91 331 children/students in the 2019/2020 school year. Method: Secondary data collection was applied with the data of the Hungarian Central Statistic Office. Descriptive statistics and a chi-square test was used for data analysis. Results: the number of children and students with special educational needs increased: the difference was more than ten thousand people. The results can be used from the teaching of special educators to the support of children with special needs and their teachers, special educators, and families.

Keywords: special education, child, student

Disciplines: special education, pedagogy

A Nemzeti Köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Köznevelési törvény) vezette be a különleges bánásmódot igénylő gyermekek, tanulók fogalmát (lásd: 4. § 13. pont), melybe három ellátási kategória jelent meg, ezek:

- a) sajátos nevelési igényű (SNI) gyermekek, tanulók;
- b) beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő (BTMN) gyermekek, tanulók;
- c) kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók csoportja.

E különleges bánásmód fogalmi kategóriájába tartozó gyermekek és tanulók csoportját a Köznevelési törvény 4. §-a az alábbiak szerint határozza meg:

„Sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi (látási, hallási), értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd.” (a Köznevelési törvény, 4.§ 25. pont)

„Beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján az életkorához viszonyítottan jelentősen alulteljesít, társas kapcsolati problémákkal, tanulási, magatartásszabályozási hiányosságokkal küzd, közösségbe való beilleszkedése, továbbá személyiségfejlődése nehezített vagy sajátos tendenciákat mutat, de nem minősül sajátos nevelési igényűnek” (a Köznevelési törvény, 4.§ 3. pont).

„Kiemelten tehetséges gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki átlag feletti általános vagy speciális képességek birtokában magas fokú kreativitással rendelkezik, és felkelhető benne a feladat iránti erős motiváció, elkötelezettség, (a Köznevelési törvény, 4.§ 14. pont)”.

E csoportosítással kapcsolatban megjegyzésre érdemes, hogy a tehetséges tanulók akár a másik két

kategóriába is sorolhatók lehetnek (gondoljunk a fogyatékosággal élő tehetséges gyermekekre, tanulóokra) (bővebben: Mező és Mező, 2015). Az SNI és a BTMN csoportba tartozó gyermekek diagnosztikus elkülönítése ezzel szemben a Köznevelési törvény 4.§ 3. pontja alapján kötöttnek tekinthető, hiszen beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézség akkor állítható meg, ha a gyermek, tanuló nem minősül sajátos nevelési igényűnek. Azonban még ebben az esetben is felmerülhet, hogy egy SNI kategóriába tartozó gyermek, tanuló a fogyatékoságtól függetlenül akár BTMN problémákkal is küzdhet.

Az itt mutatkozó disszonanciát látszólag feloldhatja, ha tudomásul vesszük, hogy a törvény ellátási kategóriákról beszél, ám ez az egyes gyermek, tanuló szempontjából nem jelent valódi megoldást, sőt: akár hátrányuk is származhat abból, ha egy adott ellátási „skatulyába húzzák be” őket, figyelmen kívül hagyva, hogy akár más kategóriákba is tartozhatnak.

A fenti fogalmi átfedésektől eltekintve: 2011 óta létezik a különleges bánásmódot igénylő gyermekek, tanulók fogalmi kategóriája, benne a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók kategóriájával (ami máskülönben a korábbi terminológiának is része volt), mely csoport létszámadataira jelen tanulmányban fókuszálunk.

Az alábbiakban a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók létszámának alakulását elemezzük a 2009/2010. tanév (vagyis a Köznevelési törvény előtti időszak utolsó teljes tanéve) és tíz évvel később, a 2019/2020. tanév vonatkozásában.

Kérdés

Az elemzés arra a kérdésre keresi a választ, hogy egy évtized távlatában tapasztalható-e létszámbeli változás az óvodába, általános és középfokú iskolába járó sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók és alcsoportjaik tekintetében a 2009/2010. és a 2019/2020. tanévek adatait alapul véve.

Ez az időintervallum kellően széles ahhoz, hogy összehasonlíthassuk a Köznevelési törvény megjelenése előtti állapotot a törvény hatálybalépése óta eltelt tizedik év adataival.

Minta

A vizsgálati minta a 2009/2010. tanévben 77 844 gyermekből/tanulóból, a 2019/2020. tanévben pedig 91 331 főből áll, akikre jellemző volt, hogy az adott tanévben óvodában, általános és közép fokú iskolában sajátos nevelési igényű gyermekként, tanulóként kaptak ellátást. Sajnos a rendelkezésre álló adatbázis alapján részletesebb (korcsoportokra, nemekre, intézménytípusokra stb.) vonatkozó adatok nem álltak rendelkezésre, így a minta további szegmentálására nem nyílt lehetőség. A minta hazai viszonylatokban az adott éveket tekintve és az adott gyermek/tanuló-csoportok szempontjából reprezentatívnak tekinthető.

Módszer

A vizsgálat során szekunder adatok feldolgozására nyílt lehetőség, melyek a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) által közreadott „23.1.1.6. Sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók száma fogyatékoság-típus szerint” adatbázisban kerültek közlésre.

Az adatbázis nyilvános és egyben online elérhető a https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0006.html címen keresztül (forrás: Net1). A KSH által közreadott információ szerint az adatok forrása a Belügyminisztérium, Kulturális és Innovációs Minisztérium.

Az említett adatbázis az óvodákba, általános és közép fokú iskolákba járó gyermekek, tanulók következő csoportjaira vonatkozó létszámadatokat tartalmazta (megjegyzés: az adatbázisban használt kategóriák neve napjainkra már más, a kategóriaelnevezésekben nem veszik figyelembe a gyógypedagógiai terminológiai változást. Jelen vizsgálatban azonban célszerűnek tűnt megtartani és használni az adatbázisban használt kifejezéseket):

- enyhén értelmi fogyatékos;
- közép súlyos értelmi fogyatékos;
- nagyothalló;
- siket;
- gyengénlátó;

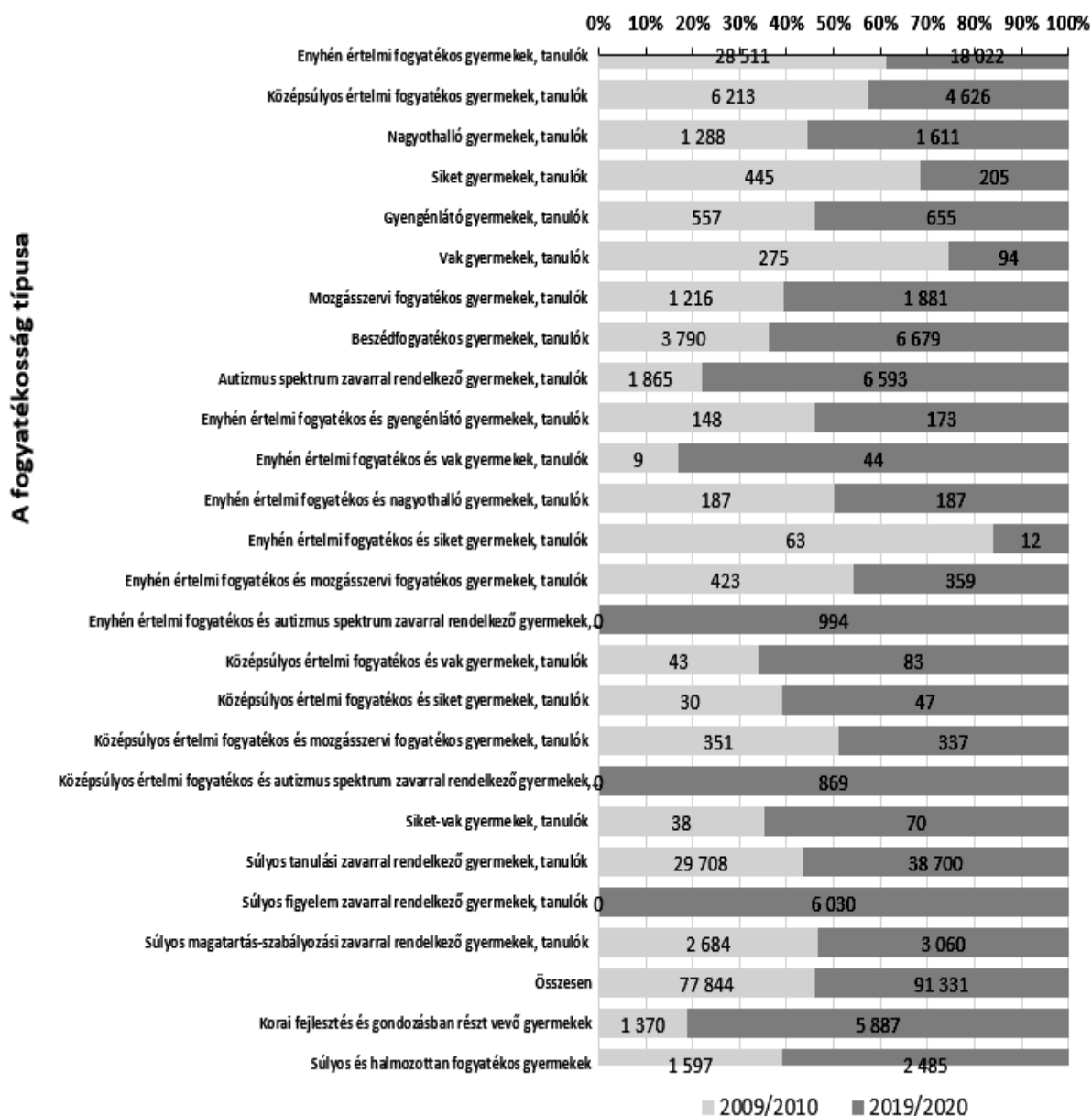
- vak;
- mozgásszervi fogyatékos;
- beszéd fogyatékos;
- enyhén értelmi fogyatékos és gyengénlátó;
- enyhén értelmi fogyatékos és vak;
- enyhén értelmi fogyatékos és nagyothalló;
- enyhén értelmi fogyatékos és siket;
- enyhén értelmi fogyatékos és mozgásszervi fogyatékos;
- enyhén értelmi fogyatékos és autizmus spektrum zavarral rendelkező;
- közép súlyos értelmi fogyatékos és vak;
- közép súlyos értelmi fogyatékos és siket;
- közép súlyos értelmi fogyatékos és mozgásszervi fogyatékos;
- közép súlyos értelmi fogyatékos és autizmus spektrum zavarral rendelkező;
- siket-vak;
- autizmus spektrum zavarral rendelkező;
- súlyos tanulási zavarral rendelkező;
- súlyos figyelem zavarral rendelkező;
- súlyos magatartás-szabályozási zavarral rendelkező;
- összesen;
- korai fejlesztés és gondozásban részt vevő;
- súlyos és halmozottan fogyatékos gyermekek.

Az adatelemzésre leíró statisztikai szinten, illetve khi-négyzet próba alkalmazásával került sor. A statisztikai számításokhoz az SPSS 22.0.0.0. statisztikai szoftvert alkalmaztuk.

Eredmények

Az 1. ábrán és az 1. táblázatban látható, hogy az óvodákba, általános és közép fokú iskolákba járó összes fogyatékos gyermek, tanuló száma mintegy 13 487 fővel nőtt (létszámuk a 2009/2010. tanévben 77 844 fő, a 2019/2020. tanévben már 91 331 fő). Ez lényegében egy kisvárosnyi létszámnövekedést jelent.

1. ábra: fogyatékos gyermekek, tanulók száma és relatív gyakorisága az óvodákban, általános és középfokú iskolákban a fogyatékos típusa szerint. Forrás: Net1 alapján a Szerzők.

Megjegyzés: az enyhén és a középsúlyos értelmi fogyatékos és autizmus spektrum zavarral rendelkező gyermekek, tanulók, továbbá a súlyos figyelem zavarral rendelkező gyermekek, tanulók esetében nem állnak rendelkezésre a 2009/2010. tanévi adatok, így az ábra azt a benyomást keltheti, hogy csak a 2019/2020. tanévben ugrott meg e gyermekek, tanulók száma hirtelen – de erre az adathiány miatt nincs bizonyíték.

A KSH (Net2) által nyilvántartott adatok alapján a 2009/2010-ben regisztrált 1 798 931 főről 2019/2020-ben 1 650 818 főre csökkent az óvodai nevelésben, iskolai oktatásban részesülő népesség száma (a különbség: 148 113 fő). Ezt az 1. táblázattal összevetve látható, hogy 2009/2010-ben

az óvodások, tanulók 4,33%-a volt fogyatékkal élő, míg 2019/2020-ban ez az arány 5,53%-ra változott. A csökkenő gyermek, tanuló létszám mellett tehát nőtt a fogyatékkal élő gyermekek, tanulók aránya a köznevelési intézményekben a vizsgált évtized végére.

1. táblázat: a 2009/2010. és a 2019/2020. tanévben nyilvántartott fogyatékos gyermekek, tanulók számának alakulása. Forrás: Net1 alapján a Szerzők.

Csoport	Létszám (fő)			Khi-négyzet**
	2009/2010. tanév	2019/2020. tanév	Különbség	
Enyhén értelmi fogyatékos gyermekek, tanulók	28511	18022	-10489	2364,326*
Középsúlyos értelmi fogyatékos gyermekek, tanulók	6213	4626	-1587	232,362*
Nagyothalló gyermekek, tanulók	1288	1611	323	35,988*
Siket gyermekek, tanulók	445	205	-240	88,615*
Gyengénlátó gyermekek, tanulók	557	655	98	7,924*
Vak gyermekek, tanulók	275	94	-181	88,783*
Mozgásszervi fogyatékos gyermekek, tanulók	1216	1881	665	142,791*
Beszéd fogyatékos gyermekek, tanulók	3790	6679	2889	797,241*
Autizmus spektrum zavarral rendelkező gyermekek, tanulók	1865	6593	4728	2642,94*
Enyhén értelmi fogyatékos és gyengénlátó gyermekek, tanulók	148	173	25	1,947
Enyhén értelmi fogyatékos és vak gyermekek, tanulók	9	44	35	23,113*
Enyhén értelmi fogyatékos és nagyothalló gyermekek, tanulók	187	187	0	0
Enyhén értelmi fogyatékos és siket gyermekek, tanulók	63	12	-51	34,68*
Enyhén értelmi fogyatékos és mozgásszervi fogyatékos gyermekek, tanulók	423	359	-64	5,238*
Enyhén értelmi fogyatékos és autizmus spektrum zavarral rendelkező gyermekek, tanulók	nincs adat	994	nincs adat	nincs adat
Középsúlyos értelmi fogyatékos és vak gyermekek, tanulók	43	83	40	12,698*
Középsúlyos értelmi fogyatékos és siket gyermekek, tanulók	30	47	17	3,753
Középsúlyos értelmi fogyatékos és mozgásszervi fogyatékos gyermekek, tanulók	351	337	-14	0,285
Középsúlyos értelmi fogyatékos és autizmus spektrum zavarral rendelkező gyermekek, tanulók	nincs adat	869	nincs adat	nincs adat
Siket-vak gyermekek, tanulók	38	70	32	9,481*
Súlyos tanulási zavarral rendelkező gyermekek, tanulók	29708	38700	8992	1181,968*
Súlyos figyelem zavarral rendelkező gyermekek, tanulók	nincs adat	6030	nincs adat	nincs adat
Súlyos magatartás-szabályozási zavarral rendelkező gyermekek, tanulók	2684	3060	376	24,613*
Összesen	77844	91331	13487	1075,213*
Korai fejlesztés és gondozásban részt vevő gyermekek	1370	5887	4517	2811,532*
Súlyos és halmozottan fogyatékos gyermekek	1597	2485	888	193,176*

* $p \leq 0,05$ **df = 1 minden esetben

Tanéven belüli létszámkülönbségek az SNI gyermekek, tanulók csoportjai között: a khi-négyzet teszt eredményei szerint a 2009/2010. évben az egyes kategóriákba sorolt gyermekek létszáma szignifikánsan eltért egymástól ($Khi\text{-négyzet} = 375159,104$; $df = 19$; $p < 0,05$). Ebben a tanévben három nagyobb létszámú csoport alkotta a minta 82%-át. E jelentős létszámot képviselő csoportok a súlyos tanulási zavarral rendelkező gyermekek, tanulók (29708 fő, a személyek 38%-a), az enyhén értelmi fogyatékos gyermekek, tanulók (28511 fő, a személyek 36%-a), illetve a középsúlyos értelmi fogyatékos gyermekek, tanulók (6213 fő, a személyek kb. 8%-a) köréi voltak.

Hasonló a helyzet a 2019/2020. év létszámainak alakulása esetében is ($Khi\text{-négyzet} = 408905,711$; $df = 22$; $p \leq 0,05$). A df (szabadságfok) értékek közötti különbség oka, hogy a 2009/2010. tanévre vonatkozó adatok nem szerepeltek az elemzés alapját képező KSH adatbázisban az alábbi gyermek-, tanulócsoporthoz: a) enyhén értelmi fogyatékos és autizmus spektrum zavarral rendelkező gyermekek, tanulók; b) középsúlyos értelmi fogyatékos és autizmus spektrum zavarral rendelkező gyermekek, tanulók; c) súlyos figyelem zavarral rendelkező gyermekek, tanulók. A 2019/2020. tanévben az öt legnagyobb létszámú csoport adta a tanévbéli almintát 83%-át. E csoportok a következők voltak: a súlyos tanulási zavarral rendelkező gyermekek, tanulók (38700 fő = 42%), az enyhén értelmi fogyatékos gyermekek, tanulók (18022 fő = kb. 20%) és a beszéd-fogyatékos gyermekek, tanulók (6679 fő = kb. 7%), az autizmus spektrum zavarral rendelkező gyermekek, tanulók (6593 fő, kb. 7%) és a súlyos figyelem zavarral rendelkező gyermekek, tanulók (6030 fő, kb. 7%) köre.

Tanévek közötti létszámkülönbségek az SNI gyermekek, tanulók csoportjai között: a 2009/2010. és a 2019/2020. tanévi adatok összehasonlítását az 1. táblázat foglalja össze. Az 1. táblázat alapján látható, hogy szignifikánsan ($p \leq 0,05$) nőtt a létszáma a gyermekek, tanulók alábbi csoportjainak:

- Nagyothalló (létszámnövekedés: 323 fő),
- Gyengénlátó (létszámnövekedés: 98 fő),

- Mogásszervi fogyatékos (létszámnövekedés: 665 fő),
- Beszéd-fogyatékos (létszámnövekedés: 2889 fő),
- Autizmus spektrumzavarral rendelkező (létszámnövekedés: 4728 fő),
- Enyhén értelmi fogyatékos és vak (létszámnövekedés: 35 fő),
- Középsúlyos értelmi fogyatékos és vak (létszámnövekedés: 40 fő),
- Siket-vak (létszámnövekedés: 32 fő),
- Súlyos magatartás-szabályozási zavarral rendelkező (létszámnövekedés: 376 fő),
- Korai fejlesztés és gondozásban részt vevő (létszámnövekedés: 4517 fő),
- Súlyos és halmozottan fogyatékos (létszámnövekedés: 888 fő)
- Súlyos tanulási zavarral rendelkező gyermekek, tanulók (8992 fő a létszámnövekedés!) gyermekek, tanulók.

Szignifikánsan ($p \leq 0,05$) nőtt továbbá az összesített létszám is (13 487 fővel).

Az 1. táblázat demonstrálja azt is, hogy szignifikánsan ($p \leq 0,05$) csökkent a létszáma az enyhén értelmi fogyatékos (létszámuk 10 489 fővel lett kevesebb), a középsúlyos értelmi fogyatékos (létszámuk 1587 fővel csökkent), a siket (létszámcsökkenés: 240 fő), a vak (létszámcsökkenés: 181 fő), az enyhén értelmi fogyatékos és siket (létszámcsökkenés: 51 fő) és az enyhén értelmi fogyatékos és mozgásszervi fogyatékos (létszámcsökkenés: 64 fő) gyermekeknek, tanulóknak.

Az eredmények (lásd: 1. táblázat) szerint ugyanakkor nem változott szignifikánsan a gyermekek, tanulók olyan csoportjai esetében, mint (zárójelben jelezzük, hogy annak ellenére, hogy a változás nem szignifikáns, milyen irányú és mennyiségű létszám-mozgásról van szó):

- Enyhén értelmi fogyatékos és gyengénlátó gyermekek, tanulók (25 fővel lettek többen)
- Enyhén értelmi fogyatékos és nagyothalló (egyáltalán nincs létszámkülönbség),
- Középsúlyos értelmi fogyatékos és siket (17 fővel lettek többen – megj.: a $p = 0,053$ -as szignifikancia szint jelzésértékű),

- Középsúlyos értelmi fogyatékos és mozgásszervi fogyatékos (14 fős létszámcsökkenés tapasztalható).

Megvitatás, konklúziók

A vizsgált évtized végpontjai (kezdő- és záró időpontjai) között csökkent az óvodákba, általános és közép fokú iskolákba járók száma az enyhén és a középsúlyos értelmi fogyatékos, a siket, a vak, az egyén értelmi fogyatékos és egyben siket, továbbá az enyhén értelmi fogyatékos és egyben mozgásszervi fogyatékos gyermekek, tanulók esetében. Nem változott szignifikánsan az enyhén értelmi fogyatékos és egyben gyengénlátó, az enyhén értelmi fogyatékos és egyben nagyothalló, a középsúlyos értelmi fogyatékos és egyben siket vagy mozgásszervi fogyatékos gyermekek, tanulók egymáshoz viszonyított létszáma a két vizsgált tanévben. A többi fogyatékoságtípus és az összlétszám esetében azonban nőtt a fogyatékos gyermekek, tanulók száma az említett köznevelési intézményekben. Az összlétszám tekintetében extrém nagy, több mint tízezer főnyi létszámnövekedés volt tapasztalható. Az országos statisztikában jelentkező mennyiségi változás mellett hangsúlyozni és tudatosítani érdemes ugyanakkor, hogy az egyének (a fogyatékos gyermekek, tanulók, társaik, szüleik, a gyermekekkel és tanulókkal foglalkozó gyógypedagógusok, pedagógusok) szempontjából már egyetlen egy fő vagy egy főnyi különbség is igen nagy jelentőséggel bír.

Az 1. ábra és 1. táblázat adatai által kibontakozó létszámváltozások okai a következők lehetnek (ezek hiánya/elmaradása magyarázhatja a létszámnövekedést, illetve ezek jelentkezése magyarázhatja a létszámcsökkenést):

a) A létszámváltozás lehetséges okai között feltételezhető például olyan preventív jellegű (egymást nem kizáró) hatásrendszer, mint:

- a gyermekvállalást tervezők egészségtudatos magatartásának változása (ami a létszámcsökkenés esetében esetleg szerepet játszott, a létszámnövekedés esetében pedig hiányzott vagy nem volt elégséges),

- a terhesgondozás és egészségügyi ellátás hatása (ami révén egyrészt csökkenhet a fogyatékosággal születő újszülöttek száma, másrészt: ami javíthatja a fogyatékoságra utaló jeleket mutató magzatok esélyét az élveszületésre, és általában véve is növelheti a fogyatékosággal élők pre-, peri-, poszt-natális túlélési esélyeit),
- a veleszületett fogyatékoság gyanúja esetében végzett abortuszok elvégzése elvileg csökkenti a fogyatékosággal élőként születő újszülöttek számát, másrészt az abortusz tiltása növelheti e létszámot (az abortusz témával kapcsolatban lásd: Simó, 2020, 2021).

b) Intervenciós jelleggel ható lehetséges okozó tényezők például:

- a korai fejlesztés sikere (ami a létszámcsökkenés felé mutat) vagy kudarca/elmaradása (ami létszámnövekedést eredményezhet),
- a fel nem ismert vagy tévesen azonosított fogyatékoság esetleges esetei is a statisztikai adatokra hatást gyakorló (félrevezető módon csökkenő létszámra utaló) tényezőnek tekinthető. A tévesen megállapított SNI diagnózis pedig a statisztikai létszám növekedését okozhatja.
- az ellátás fejlődése (például a korai fejlesztésben és gondozásban részt vevő gyermekek esetében) a fogyatékosággal élők létszámának csökkenését okozhatja, míg a hiányos ellátás vagy az ellátás hiánya a létszámnövekedést generálhat.

A fentiekén túl a diagnosztikai kategóriák és gyakorlat változása is hatással lehet a létszámadatakra – lásd például az autizmus spektrum zavarral rendelkező gyermekek, tanulók esetét, vagy pedig azt aényt, hogy az enyhén értelmi fogyatékos gyermekek/tanulók csoportja ma már a tanulásban akadályozott gyermekek/tanulók egyik csoportjaként jelennek meg (a gyógypedagógiai terminológiákra példa látható a 2. táblázatban). Újabb hasonló példa, hogy a korábban középsúlyos értelmi fogyatékosoknak nevezett fogalmi kategória megnevezésére napjainkban az értelmi akadályozott kifejezést használják.

2. táblázat. A tanulási korlátok csoportjait lefedő amerikai angolban használt és magyar terminusok összevetése. Forrás: Fejes és Szenczi, 2010; Mesterházi, 1998; Séra és Bernáth, 2004; Porkolábné és S. Gergencsik, 1986 alapján a szerzők szerkesztése.

Tanulási korlátokra használt terminusok

amerikai angolban használt terminológia	magyar terminológia	magyar definíció
Mild intellectual disability Mild cognitive disability Mild mental retardation	Tanulási akadályozottság (enyhén értelmi fogyatékosok alcsoportja)	A tanulási akadályozottság meghatározása: „A tanulásban akadályozottak csoportjába tartoznak azok a gyermekek, akik az idegrendszer biológiai és/vagy genetikai okokra visszavezethető gyengébb funkcióképességei, illetve a kedvezőtlen környezeti hatások folytán tartós, átfogó tanulási nehézségeket, tanulási képességzavart mutatnak.” (Mesterházi, 1998, 54.)
Slow learners Struggling learners	Tanulási akadályozottság (nehezen tanulók alcsoportja) Tanulási nehézség, átlagnál alacsonyabb IQ esetén	
Learning disability Learning disorder	Tanulási zavar	„Tanulási zavarokról olyankor beszélünk, amikor az átlagos vagy éppen átlag feletti intelligenciájú gyerek az optimális iskolai vagy nevelési körülményektől függetlenül a tanulás egy vagy több területén jelentős elmaradást mutat. A nehézségek jelentkezhetnek az olvasás, az írás és a számolás, ill. a kitartás, az impulzivitás vagy a szervezőképesség területén.” (Séra és Bernáth, 2004; 267.)
Learning difficulty	Tanulási nehézség	„A tanulási nehézségekkel rendelkező tanulók – akik valamilyen oknál fogva elmaradtak a tanulásban, de rendelkeznek a fejlődés potenciális lehetőségeivel. Speciális bánásmód esetén elmaradásuk behozható, a tanulmányi teljesítmény emelhető.” (Porkolábné és S. Gergencsik, 1986. 126.)

A kötelező óvodáztatás elrendelésének hatása is megjelenhet a létszámadatokban. A Köznevelési törvény 8. § (2) szerint ugyanis a gyermek abban az évben, amelynek augusztus 31. napjáig a harmadik életévét betölti, a nevelési év kezdő napjától legalább napi négy órában óvodai foglalkozáson vesz részt. Ugyanakkor: a szülő – tárgyév május 25. napjáig benyújtott – kérelme alapján a gyermek jogos érde-két szem előtt tartva, annak az évnek az augusztus 31. napjáig, amelyben a gyermek a negyedik életévét betölti, a Kormány rendeletében kijelölt szerv felmentheti az óvodai foglalkozáson való részvétel alól, ha a gyermek családi körülményei, sajátos helyzete indokolja.

A kutatás gyakorlati haszna sokrétűen közelíthető meg, például:

A gyógypedagógus képzést érintő gyakorlati vonatkozások: a gyógypedagógus képzés hazai műhelyeinek célszerű figyelembe venni a képzési profiljuk alakításakor a fogyatékos-ság típusok gyakorisága alapján sejthető kvázi „piaci igényeket” (v.ö.: Hegedűs, 2015).

A gyógypedagógus képzés (leendő) hallgatóit érintő vonatkozások: a gyógypedagógia szakra már felvett vagy arra jelentkezni kívánó leendő hallgatók szak- és szakirány választásának esetében is jelentősége van a különböző fogyatékos-sággal élő gyermek, tanulók létszámának és a létszámváltozásra jellemző tendenciáknak az ismeretere.

Amennyiben a hallgatók köznevelési intézményben tervezik karrierjüket megvalósítani, célszerű azokra a fogyatékos-ság típusokra fókuszáló gyógypedagógiai területekre koncentrálni, amelyek esetében a magas létszámok alapján munkaerőpiaci igény mutatkozik gyógypedagógusok után az óvodákban, iskolákban. E megfontolás máskülönben akkor is lényeges lehet számukra, ha magánpraxist folytatva képzelik jövőbeli gyógypedagógusi tevékenységüket.

Az eredmények köznevelési intézményeket érintő vonatkozásai: a humán erőforrás gazdálkodás, illetve a továbbképzések tervezése, az osztályok és általában a nevelés-oktatás szervezése szempontjából

lehet lényeges az integrált, az inkluzív és a szegregált nevelést folytató intézmények számára a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók létszámadatainak monitorozása, ismerete (v.ö.: Ciobanu, Barth és Florescu, 2021; Laoues-Czimbalmos, és Müller, 2018).

A pedagógus továbbképzés alapítását, indítását érintő vonatkozások: a köznevelési intézmények és az egyes pedagógusok, gyógypedagógusok számára az intézményben előforduló, jellemző fogyatékos-ság típusba tartozó gyermekek, tanulók nevelési-oktatási lehetőségeit, módszertanát célzó (tovább)képzések ajánlhatók a hasonló felmérések függvényében (v.ö. Bocsi és Rákó, 2015).

A fogyatékos-sággal élő gyermeket nevelő családokat segítő szolgáltatókat érintő vonatkozások: a fogyatékos-sággal élő gyermekeket nevelő családok ellátását, segítségét – például a szülők felkészítését – is lényegesű megcélozni az érintett felső oktatási intézményeknek, felnőtt képzést folytató szervezeteknek, családsegítést ellátó szolgáltatóknak.

Kutatási területek, témák kijelölését érintő vonatkozások: e téma kutatása, innovatív diagnosztikai eszköz/módszerek, illetve fejlesztési módszertanok kidolgozása is egyenes következménye lehet az 1. táblázatban látható adatoknak.

A kutatás hatása a fogyatékos-sággal élőkre és családjukra: a létszámadatok alakulásának elemzése közvetett módon (például a számukra válaszható és elérhető intézmények, szolgáltatások, gyógypedagógusok mennyiségi és minőségi jellemzőin keresztül) hatással lehet a fogyatékos-sággal élő gyermekek, tanulók közvetlen segítségére, diagnosztikájára, fejlesztésére és ellátására.

Társadalmi szemléletformálást célzó tevékenységek tervezését, megvalósítását érintő lehetséges hatás: a szűkebb értelemben vett kortársak, és a tágabb értelemben vett társadalom felkészítése a fogyatékos-sággal élő (és az iskolapadból hamarosan a felnőttkorba, jó esetben a munkaerőpiacra lépő) ezekkel történő kommunikációra, elfogadásra, együttműködésre szintén lényeges feladat, amit a létszámadatok monitorozása segíthet (fogyatékos-sággal élőkkel kapcsolatos szemléletformálással, attitűdökkel kapcsolatban lásd.: Krausz, 2020; Erdei, 2016).

Fogyatékossgal élők pályorientációját, foglalkoztatását érintő vonatkozások: a létszámadatok elemzése a pályorientációval, karriertervezéssel, munkahelyteremtéssel foglalkozók számára is hasznos információkkal szolgálhat (v.ö.: Mező és Móré, 2021; Olteanu, 2019; Tudlik, 2019; Móré és Mező, 2016; Hatos, 2012).

Itt említhető meg a fogyatékossgal élők felsőoktatásban történő részvételének (v.ö.: Heim és Balázs-Földi, 2021; Hegedűs, 2020) tervezésével, segítségével kapcsolatos szolgáltatás tervezése, megvalósítása is, amihez a létszámadatok ismerete hasznos inputnak tekinthető.

Korlátok, további kutatási lehetőségek

A rendelkezésre álló adatbázis alapján nem volt mód a minta nemenkénti, korcsoportonkénti, az ellátó intézmény típusa stb. szerinti alminták képzésére – ezt a jövőben korrigálni érdemes.

Mivel nem állt rendelkezésre adat a 2009/2010. tanévről, a két tanév közötti összehasonlításra jelen vizsgálatban nem volt mód az alábbi gyermekek, tanulók csoportjait tekintve:

- Enyhén értelmi fogyatékos és autizmus spektrum zavarral rendelkező gyermekek, tanulók;
- Középsúlyos értelmi fogyatékos és autizmus spektrum zavarral rendelkező gyermekek, tanulók;
- Súlyos figyelem zavarral rendelkező gyermekek, tanulók.

E csoportokkal kapcsolatos adatkiegészítés és elemzés szintén jövőbeli kutatások tárgya lehet.

További kutatási lehetőség egyrészt a vizsgált évtized tanévenkénti részletesebb összehasonlítása, illetve a vizsgált tanévek előtti/utáni tanévek bevonása is vizsgálatok tárgya lehet a későbbiekben. Természetesen a kutatás nemzetközi összehasonlító vizsgálattá történő alakítására is lehetőség lesz a jövőben.

Irodalom

A Nemzeti Köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény

Bocsi V. és Rákó E. (2015). A sajátos nevelési igényű gyermekek integrált nevelése mint a tanári pálya egy lehetséges kimenete. In Szilágyi B., Mező K. és Mező, F. (szerk.). *Az együttnevelés útjai*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen. 205-216.

Ciobanu, N. R.; Barth, K. M. & Florescu, M. C. (2021). Együttműködés vs. verseny. A sajátos nevelési igényű gyermekek inklúziójának megközelítései. *Különleges Bánásmód – Interdiszciplináris folyóirat*, 7(1), 25–33.

DOI:[10.18458/KB.2021.1.25](https://doi.org/10.18458/KB.2021.1.25)

Erdei N. (2016): A fogyatékkal élő emberek elutasításának és elfogadásának története napjainkig és helyzetük a mai oktatási rendszerben. *Különleges Bánásmód – Interdiszciplináris folyóirat*, 2(3), 41–49. DOI:[10.18458/KB.2016.3.41](https://doi.org/10.18458/KB.2016.3.41)

Fejes J. B., Szenczi B. (2010): Tanulási korlátok a magyar és amerikai szakirodalomban. *Gyógypedagógiai Szemle*, 38: (4). 273-287.

Hatos Gy. (2012): *Életkilátás-életkézésért értelmi akadályozottsággal élők körében*. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Budapest.

Hegedűs R (2020): *Kompetenciák, hátrányok, térségek*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.

Hegedűs R. (2015): Gyógypedagógusok: honnan indulunk, hová tartunk?. *Különleges Bánásmód – Interdiszciplináris folyóirat*, 1(1), 25–40.

DOI:[10.18458/KB.2015.1.25](https://doi.org/10.18458/KB.2015.1.25)

Heim A. és Balázs-Földi E. (2021). Fogyatékossgal élő személyek felsőfokú tanulmányait támogató tényezők egy kutatás tükrében. *Különleges Bánásmód – Interdiszciplináris folyóirat*, 7(4), 85–99. DOI:[10.18458/KB.2021.4.85](https://doi.org/10.18458/KB.2021.4.85)

Krausz A. (2020). Student's Attitudes Towards Children with Disability. *Különleges Bánásmód*, 6. (3). 7-15. DOI:[10.18458/KB.2020.3.7](https://doi.org/10.18458/KB.2020.3.7)

Laoues-Czimbalmos N. és Müller A. (2018): Az integráció-szegregáció helyzete egy kutatás tükrében. *Különleges Bánásmód – Interdiszciplináris folyóirat*, 4(4), 19–31.

DOI:[10.18458/KB.2018.4.19](https://doi.org/10.18458/KB.2018.4.19)

Mesterházi Zsuzsa (1998): *Nehezen tanuló gyermekek iskolai nevelése*. BGGYTF, Budapest.

- Mező K. és Mező F. (2015). A tehetség, mint a különleges bánásmód speciális területe. In Mező K. (szerk.) *Játékkal a különleges bánásmódot igénylő gyermekekért*. Miskolc, Magyarország: Bátor Kiadó. 75-85.
- Mező K. és Móré M. (2021). Életpálya-tervezés sajátos nevelési igényű fiatalok esetében. *Különleges Bánásmód – Interdiszciplináris folyóirat*, 7(4), 21–30. DOI:[10.18458/KB.2021.4.21](https://doi.org/10.18458/KB.2021.4.21)
- Móré M. és Mező K. (2016): Fogyatékosággal élők a tanulástól a munkavállalásig. *Különleges Bánásmód – Interdiszciplináris folyóirat*, 2(1), 17–26. DOI:[10.18458/KB.2016.1.17](https://doi.org/10.18458/KB.2016.1.17)
- Net1: KSH (2022): 23.1.1.6. *Sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók száma fogyatékoság-típus szerint*. Letöltés: 2022.09.23. Web: https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0006.html
- Net2: KSH (2022): 23.1.1.4. *Az óvodai nevelésben, iskolai oktatásban részeseülők a nappali és a nem nappali oktatásban, iskoláskorú népesség*. Letöltés: 2022.09.20. Web: https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0004.html
- Olteanu L. L. (2019): A pályaválasztás során fellépő döntéshozási nehézségek. *OxIPO – interdiszciplináris tudományos folyóirat*, 2019/1, 53–59. DOI:[10.35405/OXIPO.2019.1.53](https://doi.org/10.35405/OXIPO.2019.1.53)
- Simó F. Z. (2020). Right to Life in Hungary and in the EU: the Ever-Troublesome Issue of Abortion. *Különleges Bánásmód*, 6. (4). 83-90. DOI:[10.18458/KB.2020.4.83](https://doi.org/10.18458/KB.2020.4.83)
- Porkolábné Balogh K., S. Gergencsik E. (1986): *Pedagógiai pszichológia*. ELTE, Bölcsészettudományi Kari jegyzet. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Séra L., Bernáth L. (2004): Az iskolai tanulásra való készenlét, speciális tanulási nehézségek. In N. Kollár K., Szabó É.(szerk.). *Pszichológia pedagógusoknak*, Osiris Kiadó, Budapest.
- Simó F. Z. (2021). Abortion: a Never-Ending Interdisciplinary Debate. *Különleges Bánásmód*, 7. (3). 85-94. DOI:[10.18458/KB.2021.3.85](https://doi.org/10.18458/KB.2021.3.85)
- Tudlik Cs. (2019): Akadályozottság, sajátos nevelési igény és pályaválasztási algoritmus az IPOO-modell alapján. *OxIPO–interdiszciplináris tudományos folyóirat*, 2019/1, 61–73. DOI:[10.35405/OXIPO.2019.1.61](https://doi.org/10.35405/OXIPO.2019.1.61)